

ACC. N.R. *M.10782:1-8.*

Landskap: Småland Upptecknat av: Ingvar Jonsson
Härad: Sunnerbo Adress: Vislanda
Socken: Ryssby Berättat av: Aron Andreasson, f.d. hem-äg.
Uppteckningsår: 1948 Född år 1870 i Ryssby, Kron. l.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Innehåller uppteckningar från Uggländryd i Ryssby socken:

Hemmets prydnade, sidorna 1--3.

ku 7 49.

Om kalenderdagar, sidorna 4, 5.

Linnéusens fågelbok

Arbetsgillen, sidorna 6 -- 8.

H. G. 7.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R M. 10782:1.

Hemmets prydnade.

F.d. hemmansägaren Aron Andreasson berättar här om hur det ~~här~~ såg ut ihans hem i Ugglandsryd i Ryssby socken. Fadern hade ett större torp Under Ugglandsryds gods.

1. Midsommarafton lövades det alltid inne i stugan. Då sattes det fullt med löv i den stora öppna spisen. I taket var stora haspor inslagna i bjälkarna. I dem satte man in lövkvistar. På vintern hade man de där hasporna till att sätta in ~~här~~ stänger i på vilka man lade snickevirke till torkes.

2. Julafton strödde man fint hackat ris på golvet, och det skulle sedan ligga till tredjedags morron, då det sopades ut. Vid midsommar repade vi löv och strödde på golvet i stugan. Det var de enda gånger, na man strödde något på golvet. Åtminstone till högtiderna skurade man då golvet. De första mattorna jag minns hemma var halmmattor. De förfärdigades så att man tog avfallet, som blev när man skäktade ~~här~~ lin, och spann det till garn. Sedan tog man detta till varp och övade med råghalm. De höllo rätt bra. Men man började också under mon barndom att väva trasmattor. I vardagslag kunde man dock inte ha några mattor på golvet. Vi hade hyvelbänk inne i stugrummet, så far och vi pojkar snickade alltid på kvällarna, och kvinnfolken spann. När de spann lin, blev där tjockt med avfall under spinnrockarna, och när vi snickade, blev där hyvel-

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

1.

spån på golvet, så man kunde inte ha några mattor på golvet utan när man städat av till högtiderna.

3. Tapeter hade man på väggarna, så länge jag minns tillbaka. De första tapeterna jag minns, voro storrosiga. Några bonader hade vi inte hemma, men till jul brukade vi sätta upp julabrev på väggarna. Det var ark med tryckta bilder ock text på. Det hade vi så att vi satte en bård runt hela stugrummet. De togs ner när julen var över. Det var de som gick omkring och sålde sådana före jul. Tavlor började de också att gå omkring och sälja, när jag växte upp. Det var mest med bibliska motiv men också andra fanns.

4. I vardagslag varken man hade eller kunde ha dukar på inne i stugrummet, där man var med allt slags arbete. Det var bara på helgdagarna man lade på dem, men olika för olika högtider hade man inte. Några prydnader hade man inte heller.

5. I storstugan var en stor öppen spis murad som ett stort valv, och den kalkrades med vitkalköbland.

6. Först jag minns hade vi en liten fotogenlampa, som var som en bleckburk med lock till att taga av. I locket satt en liten pipa i vilken man satte in en veke förfärdigad av ulltråd, något glas hade man inte över lågan. Den lilla lågan kunde ju inte ensam lysa upp hela rummet, men elden i den öpp-

ACC. N:R M.10782:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

3.

na spisen lyste mera än lampan. Senare hade vi ju lampor med oljehus av glas och med riktig brännare och veke, som man kunde skruva upp och ner allteftersom man ville ha starkt eller svagt lyse. Man hade både bordslampor, som man satte på bordet och hänglampor, som man hängde i taket. Över lågan sattes ett glas, och på de större lamporna var också en kupa av tunnt porslin.

7. På sommaren plockade de lite vilda blommor och satte in. Planterade blommor omkring husen hade man inte då som nu, men då fanns det gott om alla slags blommor i ängarna. Några krukväxter brukade de inte ha i mitt hem.

8. Några andra prydnader hade vi inte hemma.

Om kalenderdagar.

4.

Herr Andreasson, som är född och uppvuxen på ett större torp under Ugglandsryd i Ryssby, bmtalar här de dagar och märken, som under hans uppväxttid iaktogs där i trakten.

1. Korna skulle släppas ut på bete första maj. Sedan skulle de klara sej ute hela sommaren. Fåren hade man ingen särskild dag för, när man släppte.

2. Linet skulle sås antingen den 18 maj eller Karolinadagen, den 20 maj.

3. Bondbönorna skulle sås i nionde eller sjunde veckan. Bruna bönor skulle man sätta Beda-dagen. (27. maj).

4. Något sådant märke hade man inte här.

5. Man brukade säga om rågan att "~~XX~~ ger Erik ax, så ger Olof kaka".

6. På Urbanus-dagen ^{25.5} skulle man så korn, men det kunde man också så på Konstantin-dagen. ^{21.5} Somliga menade, att man skulle så kornet, när enbusk~~en~~en rök.

7. På Peregrinus-dagen ^{16.5} brukade man sätta potatis. Bertäffande sättandet av potatis iaktog man vidare, att dessa skulle sättas antingen på Tvillingarna eller Vågens stjärn-

ACC. N:R M. 10782:5.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

bild. Under Vattumannen fick man inte sätta dem, ty då blevo de vattniga, och satte man dem under Skorpionen, så blevo de skorviga.

*Fr. Himnells tid,
(i maj)* 8. Helg torsdag ansåg man vara första dagen man kunde meta, men samtidigt hade man talesättet, att "helgtorsdags metare blir ej dess fetare!"

9. Vårfrudagsafton ^(i mars) skulla man göra undan så tidigt både ute och inne att man kunde lägga sig vid dagsljus, och sedan skulle man inte tända ljus mer den våren. Något talesätt om tranan är inte känt.

10. Om de hade bestämda dagar för vargskall, känner jag inte till, men de brukade ha det på våren, innan de släppte djuren på bete.

5.

Arbetsgillen.

Herr Andreasson berättar här om ~~Det~~ skördegille, som årligen hölls på Ugglandsryds gods under hans uppväxttid, och om de arbetsgillen, som förekommo bland arrendatorerna och de större torparna där vid samma tid. Fadern var torpare under Ugglandsryd.

Skörde- På hösten när all grödan var inbärgad, så bjödos alla som gille. hörde till gården, tjänstefolk, torpare och arrendatorer med fruar till herregården på skördegille. Detta hölls inne i stora slen i herrgårdsbyggnaden. När man skulle gå dit, tog man på sig det bästa man hade i klädväg. Där bjöds först på ett ordentligt gille med mat och dryck vid dukade långbord. Därvid förekom dock inte någon särskild placering eller rangordning, och inte heller voro vare sig klockeren eller prästen bjudna då, utan det var endast gårdens arbetsfolk. Sedan man ätit riktigt ordentligt, så dansade de också inne i salen. Musiken var det inte så viktigt med, men någon, som kunde traktera ett dragspel brukade bli ombedd att spela, när de dansde. Jag hade ett dragspel, så jag blev ombedd att spela lite ibland där.

Slätter-
hjärpe.

Var det någon torpare eller småbonde, som inte hann med sin slätter, förrän det blev för sent på året, kunde han be dem som bodde omkring att komma och hjälpa honom en eftermiddag. Det var både unga och gamla som kommo då, och kvinnorna voro med oah räfsade. De kom efter middagen och höll sedan på till kvällen med arbetet. På kvällen blevo de sedan bjudna på gille med både mat och brän^lvin, som man hade då. Kvinnorna skulle ha vit gröt med sig, när de gick till slätterhjärpe, så det kunde bli ett ordentligt grötgille ibland. På ~~kvällen~~ kvällen efter ett sånt där gille brukade man dansa på logen. Var där då någon, som kunde spela och hade ett dragspel eller fiol, så var det bra, annars dansade man ändå. Någon betalning skulle man inte ha.

Täcke-gille. När man skulle täcka, boningshusen, så täckte man ju med näver och jordtorvor ovanpå den. Då brukade man be samman kararna omkring till att hjälpa till. Då skulle grankvinnorna komma dit med täcke-gröt. Det var ett fat risgrynsgröt även då. De kvinnor som kom med gröt, skulle stanna kvar och bjudas på mat också, så det blev ett litet gille då också.

Brytegille. På hösten, när man fått linet rött och torrt, bad man ~~en~~ ^{en} annan karakna i grannskapet till att bryta linet vid en bastu i närheten, ty det hade de i allmänhet gemensam flera stycken. De brukade inte komma förrän nedmot kvällen, vid sextiden. De samlades då vid bastun och satte igång med arbetet. Sedan höll de på till vid niotiden på kvällen, så de måste ha en lykta att lysa sig med. När arbetet var slut, skulle de som voro med, in till den som ägde linet, och bjudas på ordentligt gille både med mat och brännvin. Vid brytegille skulle man inte ha någon förning.

Skäktegille. Dagen efter man brutit linet kommo kvinnorna och skäktade det. De skulle komma och börja arbetet redan på morgonen och hålla på hela dagen, ty det var drygare än att bryta. ~~PÅ KVALLEN~~ De skulle alltså ha maten hos värdfolket hela dagen, men på kvällen skulle det vara ordentligt gille även då, men någon förning skulle inte medhavas. De som var med och skäktade skulle också ha betalt. Den vanliga daglönen för en "skättekäring" var 25 öre om dagen. Vid bryte- eller skäktegille förekom ingen dans.

Matan på kvällen vid sådana här gillan bestod vanligen av först fisk, sedan kött och potatis, därefter fruktsoppa, och pannkaka eller gröt.